

Науменко Світлана Олександрівна,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу моніторингу та оцінювання
якості загальної середньої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

ЗОВНІШНЄ НЕЗАЛЕЖНЕ ОЦІНЮВАННЯ ПО ЗАКІНЧЕННЮ ЗАКЛАДІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

У Законі України «Про освіту» (2017 р.) та проекті Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2019 р.) законодавчо закріплено нову для вітчизняної освітньої системи норму, яка передбачає проведення державної підсумкової атестації (далі — ДПА) у формі зовнішнього незалежного оцінювання (далі — ЗНО) по закінченню закладів базової середньої освіти (гімназії).

Застосування ДПА у формі ЗНО на рівні гімназії потребує перегляду мети ДПА в закладах базової середньої освіти, форм іспитів з певних навчальних предметів або їх частин, типів і форм тестових завдань у тестах з різних предметів. Актуальним є зарубіжний досвід застосування зовнішнього незалежного оцінювання по закінченню закладів базової середньої освіти (для учнів 14–16 років).

У країнах Європи зовнішнє незалежне оцінювання (державні іспити) по закінченню закладів базової середньої освіти проводиться у Великій Британії, Ірландії, Ісландії, Латвії, Литві, Нідерландах, Польщі, Франції (у Франції воно є обов'язковим) [1; 3].

Мета цих іспитів — визначити рівень освітніх досягнень випускників (здобувачів освіти) базової середньої освіти та допомогти їм обрати напрям спеціалізації на наступному рівні освіти [2].

У країнах Європи обов'язковою освітою є базова середня. Навчання на наступному рівні освіти є обов'язковим. Здобувачі освіти,

закінчивши заклади базової середньої освіти, вже можуть йти працювати. Саме тому, під час навчання в старших класах базової середньої освіти викладають і практико-орієнтовані предмети, наприклад домашня економіка (домоведення) (home economics), технологія матеріалів (деревина) (робота з деревом) (materials technology (wood)), металообробка (робота з металом) (metalwork), технічна графіка (technical graphics), сільське господарство та землекористування (agriculture and land use), сучасні ремесла (contemporary crafts) тощо, які можуть допомогти здобувачам освіти, після завершення обов'язкової базової середньої освіти, у пошуку роботи.

У деяких країнах Європи, наприклад у Великій Британії і Латвії, високий бал за зовнішнє незалежне оцінювання після закінчення закладів базової середньої освіти дає можливість здобувачу освіти навчатися на наступному рівні освіти та вступати до закладу вищої освіти. Так у Латвії здобувачі базової освіти лише за умови успішного складання іспитів зовнішнього незалежного оцінювання по закінченню закладів базової середньої освіти отримують сертифікат про завершення обов'язкової середньої освіти. Цей сертифікат дає право здобувачу освіти навчатися на наступному рівні освіти. В іншому випадку він отримує табель, який дає йому змогу продовжувати навчання лише за програмами основної професійної або ремісничої освіти.

У країнах Європи здобувачі освіти по закінченню закладів базової середньої освіти складають ЗНО з обов'язкових та предметів на їхній вибір. Кількість та перелік предметів різняться залежно від країни. Наприклад, у *Литві* випускники основної (базової) освіти (10-го класу) складають державне тестування з двох-трьох обов'язкових предметів: литовська мова і література, математика та рідна (не литовська) мова (польська, російська, білоруська або німецька) [7]; у *Латвії* по завершенню основної школи (9-го класу) — централізовані іспити з чотирьох-п'яти обов'язкових предметів: латвійська мова, математика, іноземна мова (англійська, французька, німецька — на вибір здобувача освіти), історія Латвії та рідна мова (російська або польська для національних меншин країни).

У *Польщі* випускники базової середньої (початкової) школи складають іспит 8-го класу (egzamin ósmoklasisty). У 2018/2019–2020/2021 навчальних роках цей іспит буде охоплювати три

предмети: польська мова, математика та сучасна іноземна мова, а з 2021/2022 навчального року — чотири предмети: польська мова, математика, сучасна іноземна мова та один із предметів на вибір здобувача освіти (біологія, хімія, фізика, географія чи історія) [6]. Особливістю польського іспиту 8-го класу є те, що його проводять три дні поспіль: кожен предмет здобувачі освіти складають у різні дні. Наприклад, у перший день проводять іспит з польської мови, на другий день — з математики, на третій день — із сучасної іноземної мови. При цьому, здобувач освіти може вибрати іноземну мову (англійську, французьку, німецьку, іспанську, італійську, російську або українську), яку він буде складати під час іспиту із сучасної іноземної мови, лише з тих мов, які він вивчав в межах обов'язкових навчальних предметів. Іспит із сучасної іноземної мови складають на базовому (обов'язковому для всіх здобувачів освіти) або розширеному (для тих, хто вивчав цю мову з початкових класів) рівні.

В Ісландії по закінченню базової середньої освіти (10-го класу) здобувачі освіти складають випускні іспити з п'яти предметів: ісландської, датської (норвезької або шведської) та англійської мови, математики та природничих наук.

В Ірландії здобувачі освіти 14–15 років по завершенню молодшого циклу середньої школи (неповної середньої освіти) складають заключні державні іспити на отримання сертифіката (атестата) про неповну середню освіту (Junior Certificate) з 8 або 9 предметів: трьох обов'язкових (англійська й ірландська мови та математика), інші — на вибір здобувача освіти з таких предметів, як: сучасні іноземні мови (французька, німецька, іспанська або італійська); історія; географія; мистецтво, ремесло й дизайн (образотворче мистецтво); музика; «наука» (фізика, хімія, біологія); домашня економіка (домоведення); технологія матеріалів (деревина) (робота з деревом); металообробка (робота з металом); технічна графіка; латинська та давньогрецька мови; іврит; релігійна освіта тощо. [4]. Іспити з кожного предмету здобувачі освіти можуть скласти на основному (звичайному) (ordinary level) або вищому (higher level) рівні. Ірландську мову й математику здобувачі освіти можуть скласти також на базовому рівні (foundation level), якщо вони мають труднощі під час вивчення цих предметів.

У Великій Британії випускники середньої школи складають іспити на отримання сертифікату про закінчення середньої освіти (General Certificate of Secondary Education (GCSE) [5]. Причому GCSE охоплює всі предмети (дев'ять-десять), які здобувач освіти вивчав упродовж двох останніх років у закладах базової середньої освіти. Обов'язковими предметами на GCSE є математика, англійська мова, уельська мова (лише в Уельсі) й ірландська мова (лише в Ірландії) та природничі науки (біологія, хімія, фізика), всі інші предмети — на вибір здобувача освіти.

Отже, у країнах Європи обов'язкова освіта завершується складанням зовнішнього незалежного оцінювання по закінченню закладів базової середньої освіти та отриманням сертифікату про завершення обов'язкової середньої освіти.

Метою зовнішнього незалежного оцінювання на цьому рівні освіти є визначення рівня освітніх досягнень випускників базової середньої освіти та допомога їм у виборі спеціалізації на наступному рівні освіти.

Обов'язковими предметами ЗНО по закінченню закладів базової середньої освіти є: *державна мова, математика, англійська мова та/або іноземна мова* (англійська, німецька, російська, французька тощо — на вибір здобувача освіти) та/або *рідна мова* (наприклад польська, російська в Литві та Латвії, датська, норвезька або шведська в Ісландії тощо).

Особливістю ЗНО по закінченню закладів базової середньої освіти в країнах Європи є те, що, наприклад, у Великій Британії й Ірландії за два-три роки до складання зовнішнього незалежного оцінювання здобувачі базової середньої освіти обирають сім-десять предметів (залежно від країни), які вивчають і які потім складають на сертифікат про завершення обов'язкової середньої освіти.

Перспективи зовнішнього незалежного оцінювання на рівні базової середньої освіти в Україні у векторі європейського досвіду вбачаємо у: 1) запровадженні ДПА у формі ЗНО, метою якої має бути оцінювання рівня освітніх досягнень гімназистів та рекомендації їм на пряму профілізації й спеціалізації на наступному рівні освіти (в ліцеї); 2) складання ЗНО з української мови, математики й англійської мови як обов'язкових предметів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ — початок ХХІ ст.): монографія. Київ: Богданова А.М., 2009. 404 с.
2. Науменко С. Зовнішнє оцінювання по закінченню закладів базової середньої освіти: зарубіжний досвід. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2018: трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі*: матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 07–08 червня 2018 р.). Київ-Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД», 2018. С. 116–118.
3. Науменко С.О. Європейський досвід запровадження зовнішнього незалежного оцінювання по закінченню закладів базової середньої освіти. *Практична філософія і Нова українська школа*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 травня 2019 р., м. Київ. Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 142–145. URL: http://www.undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=8990 (дата звернення: 03.08.2019).
4. Description of Certificate Examinations. The Junior Certificate Examination. Coimisiun na Scruduithe Stait (State Examinations Commission), Corr na Madadh, Baile Atha Luain, Co. na hIarmhí (Cornamaddy, Athlone, Co. Westmeath): website. URL: <https://www.examinations.ie/?l=en&mc=ca&sc=sc> (last accessed: 03.08.2019).
5. General Certificate of Secondary Education (GCSE). CEA. Rewarding Learning. Council for the Curriculum, Examinations and Assessment: website. URL: <http://ccea.org.uk/qualifications/gcse> (last accessed: 03.08.2019).
6. O egzaminie. Egzamin ósmoklasisty. CK. Centralna Komisja Egzaminacyjna: website. URL: <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/o-egzaminie/#> (last accessed: 03.08.2019).
7. 2018–2019 mokslo metų pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo tvarkaraštis (Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2018 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. V-726). Teisės aktų registras: website. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/67e2dfc0ad0a11e88f64a5ecc703f89b> (last accessed: 03.08.2019).

